

VšĮ Investuok Lietuvoje

Užsieniečių absolventų įsidarbinimo Lietuvoje skatinimas

Teminio tyrimo

Užsienio studentų migracijos ir integracijos tendencijos ir iššūkiai Lietuvoje

ATASKAITA

Marta Misiulaitytė

Rugilė Šablinskaitė

Vilnius

2018

**Kuriame
Lietuvos ateitį**

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Teminis tyrimas yra parengtas Vyriausybės kanceliarijos įgyvendinamo projekto „Atviros Vyriausybės iniciatyvos“ metu. Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis.

Įvadas / Kontekstas

Demografinės priežastys lemia spartų Lietuvos gyventojų skaičiaus mažėjimą, kuris kelia ekonominių bei socialinių iššūkių valstybei. Migracijos diskurse itin didelis dėmesys skiriamas emigracijos mažinimui, bet imigracija palaipsniui užima vis reikšmingesnę vietą migracijos politikos formavime.

Viena iš aukščiausiai kvalifikuotų grupių imigrantų yra užsienio studentai, kurie aukštojo mokslo diplomo siekia Lietuvos universitetuose ir kolegijose. Pasak Mokslo ir Studijų Stebėsenos ir Analizės Centro (toliau - MOSTA) ir Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) duomenų, nors lietuvių studentų skaičius sparčiai mažėja, nuo 2012 iki 2017, į I-III pakopų studijas įstojusiu užsienio piliečių skaičius kasmet didėjo vidutiniškai po 4%, o jų dalis tarp visų studentų augo 3%. 2017-2018 mokslo metais Lietuvos aukštosiose mokyklose pilną studijų programą studijavo 5,9 tūkst. užsienio studentų, kurių 39% rinkosi tokias studijų kryptis kaip inžinerija, informatika bei sveikatos mokslai. Studentų iš užsienio pritraukimas į Lietuvos universitetus ir kolegijas atsispindi Vyriausybės veiksmų plane, kurio 2.2. punktas numato iki 2020 metų siektiną rodiklį, kad užsienio piliečių dalis, studijuojančių visoje studijų programoje, sudarytų 6%.

Be pritraukimui skirto dėmesio valstybiniuose dokumentuose, migracijos politikos gairės taip pat mini, jog lyginant Lietuvą su kitomis Europos Sąjungos (ES) šalimis, integracija Lietuvoje yra neefektyvi. Migracijos politikos gairės įvardinę tikslą (16.3.) sudaryti sąlygas užsieniečių integracijai, kad būtų pasinaudota imigracijos teikiama nauda. Tačiau, žvelgiant į esamą statistiką, 2017 metais Lietuvoje liko ir įsidarbino vos 7% visų čia studijavusių užsienio studentų, kai tuo tarpu ES vidurkis yra 25%. Kalbėdami apie globalią Lietuvą ir migracijos iššūkius, turėtume siekti ne tik pritraukti užsienio šalių studentus studijuoti, tačiau taip pat sukurti palankias sąlygas užsienio absolventams integruotis ir įsitvirtinti darbo rinkoje Lietuvoje, tokiu būdu prisidedant prie žmogiškųjų išteklių stygiaus mažinimo ir šalyje esamo potencialaus talento išnaudojimo.

Pasak migracijos politikos gairių punkto 21.6., siekiant integracijos priemonių lankstumo ir poreikių nustatymo, tikslinga nuolat analizuoti imigracijos ir užsieniečių integracijos procesus. „KURK Lietuvai“ projekto tikslas yra išanalizuoti tikslinės užsieniečių studentų grupės esamą situaciją, atskleisti priežastis, kodėl tik maža dalis jų įsidarbina Lietuvoje po studijų bei pateikti įrankių rinkinį ir rekomendacijos šiai problemai spręsti. Vyriausybės plano 4.2.8 punktas numato darbą, įgyvendinti pritrauktų aukštos kvalifikacijos užsienio specialistų ir jų šeimų integravimo modelį. Siekiant efektyviausių integracinių sprendimų, svarbu pirmiausia išanalizuoti iššūkius, kurie užkerta kelią studentų iš užsienio įsidarbinimui Lietuvoje po studijų.

Tyrimė naudojami analizės metodai:

1. Esamai situacijai įvertinti atlikta antrinių informacijos šaltinių apžvalga, remiantis įvykdytais tyrimais, naujausiais duomenimis iš valstybės registrų bei viešai prieinama informacija apie užsieniečių įsidarbinimo galimybes.
2. Atliktas žvalgomasis tyrimas, kurio metu analizuojama geroji užsienio šalių praktika (Estija, Danija, Suomija ir Švedija).

Lietuvos apžvalga

ŠVIS duomenimis, užsieniečių, įstojusių į Lietuvos aukštojo mokslo institucijas (AMI) skaičius 2010-2018 laikotarpiu ganėtinai stabiliai augo. Lyginant 2010-2011 mokslo metais studijuoti pradėjusiųjų užsienio piliečių skaičių su 2010-2018 mokslo metais įstojusiuju užsieniečių skaičiumi, jis išaugo 401% - nuo 448 įstojusiuju 2010-2011 mokslo metais iki 2244 įstojusiuju 2017-2018 metais. Verta išskirti ES ir trečiųjų šalių piliečius - ES piliečių, įstojusiuju į Lietuvos AMI skaičius tuo pačiu laikotarpiu išaugo 229% (nuo 112 iki 368 studentų), o trečiųjų šalių - net 458 proc. (nuo 336 iki 1876 studentų). Užsienio studentai daugiausiai renkasi tokias studijas kaip verslo ir viešoji vadyba (20%), socialiniai mokslai (20%), sveikatos mokslai (17%), inžinerijos mokslai (9,6%) ir menai (8,6%).

Pasak MOSTA analizės, skirtumas tarp aukštos kvalifikacijos darbuotojų paklausos ir pasiūlos, priklausomai nuo skaičiavimo metodikos, svyravo nuo 50 tūkst. iki 150 tūkst. Kadangi Lietuvos AMI pirmos pakopos ir vientisųjų studijų absolventų skaičius kasmet siekia apie 20 tūkstančių, jie nepadengtų viso aukštos kvalifikacijos darbuotojų trūkumo. Viena iš MOSTA išvardintų pagrindinių priežasčių yra paruoštų aukštos kvalifikacijos darbuotojų išvykimas iš Lietuvos. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje studijas 2010-2018 metų laikotarpyje baigė 5446 užsieniečių, jų išvažiavimas taip pat paaštrina aukštos kvalifikacijos darbuotojų stygių darbo rinkoje.

Užsienio studentai prisideda ir prie svarbių pokyčių edukacinėje erdvėje, įnešdami daugiau tarptautiškumo, įvairumo, skatindami ir dėstytojų kompetencijas. Taip pat, studentai, atvykę čia studijuoti iš užsienio, prisideda ne tik prie universitetų ekonominės naudos, mokėdami mokesčius už mokslą. Gyvendami čia, jie moka už nuomojamą gyvenamą plotą, perka prekes bei moka mokesčius. Jeigu visi 2017 metais studijas Lietuvoje baigę užsieniečiai būtų įsidarbinę pagal įgytą kvalifikaciją Lietuvoje, Valstybės biudžetas būtų buvęs papildytas papildomais 18,5 mln. eurų, skaičiuojant tik potencialiai surinktų mokesčių dydį.

Trečiųjų šalių studentai kasmet turi sumokėti už leidimą laikinai gyventi Lietuvoje. Tokio leidimo kaina svyruoja nuo įprastos išdavimo tvarkos – 114 eurų arba skubios – 288 eurai. Taip pat, dokumentų tvarkymo ir leidimo išdavimo procedūros yra ganėtinai ilgos - vidutiniškai 3 mėnesiai. Gavę leidimą laikinai gyventi, studentai gali dirbti ne daugiau kaip 20 valandų per savaitę (išskyrus vasaros atostogų metu), kas taip pat trukdo atlikti praktiką studijuojant – ypač kai ji yra privaloma studijų dalis.

Konsultacijų su universitetais metu išaiškėjo, kad studentams kyla nemažai iššūkių gauti visus reikalaujamus dokumentus, juos išversti į lietuvių kalbą bei susikalbėti anglų kalba teikiant paraišką dėl leidimo laikinai gyventi Lietuvoje. Taip pat, lietuvių kalbos mokėjimas yra svarbus aspektas, siekiant sėkmingai integruoti užsienio studentus į Lietuvos socialinį ir kultūrinį gyvenimą. Tačiau tik keli universitetai siūlo nemokamus lietuvių kalbos kursus užsienio studentams.

Užsienio geroji praktika

Estija:

- „Study in Estonia“ skatina dirbti studijų metu: šis skatinimas atspindi mokslinių tyrimų išvadą, kad darbas studijų metu padeda tolimesnei karjerai po studijų, nes darbdaviai vis dažniau ieško darbuotojų su patirtimi. Taip pat užsimenama apie Estijos startuolių ekosistemą su finansavimo galimybėmis kurti startuolį studijų metu. Šis skatinimas atspindi užsieniečių darbo reglamentavime: darbo apribojimų užsieniečiams studijų metu nėra.
- Išin didelis stipendijų pasirinkimas pilnos studijų pakopos studentams iš užsienio.
- Estija išsikėlė tikslą pasiekti 30% Estijos absolventų iš užsienio įdarbinimą iki 2030 metų.
- Estų kalbos galima mokytis interneto kursuose suaugusiems „Keeleklikk“, mobiliesiems ir kompiuteriams skirta nemokama programėle „Speakly“, reklamuojama Estijos kultūros ministerijos.

Danija:

- Danija išskiria užsieniečius, studijas baigusius Danijoje, kaip fikslinę potencialių darbuotojų grupę, ir suteikia galimybę darbo leidimui gauti palengvinta tvarka.
- „Work in Denmark“ puslapis talpina darbo skelbimus tik anglų kalba, suteikia informaciją apie įsidarbinimą bei apie visus pradinius gyvenimo Danijoje aspektus. Išskirtina šiame puslapyje, lyginant su keliomis kitų šalių panašiomis užsienio talentų įsidarbinimo platformomis, yra tai, kad jis siūlo e-kursus, skirtus darbo paieškai, video paskaitas bei nemokamus seminarus ieškantiems darbo.

Suomija:

- Universitetai siūlo programas, padedančias geriau integruotis į Suomijos visuomenę. Pavyzdžiui, studentui yra priskiriama vietinė šeima, kuri rūpinasi užsienio studentu ir leidžia kartu laisvalaikį.
- Informacija apie darbo galimybes Suomijoje studentams tiek studijų metu, tiek po studijų pateikiama 13 skirtingų kalbų.
- Suomijos Vidaus reikalų ministerija parengė programą, kuria skatina ir siekia pritraukti daugiau migrantų į darbo rinką bei juos sėkmingai integruoti į socialinę aplinką.

Švedija:

- Gavus leidimą gyventi Švedijoje, studentas nėra apriojamas, kiek darbo valandų jam leidžiama dirbti.
- Siūlomi nemokami švedų kalbos kursai internete ir nemokamai arba už prieinamą kainą universitetuose.
- Studentai yra skatinami atlikti praktikas. Apie galimybes atlikti praktiką informaciją dažnai persiunčia studijų koordinatorius, žinantis tam tikros studijų programos studentų poreikius, arba informacija yra talpinama universitetų karjeros centruose.

Viešosios konsultacijos poreikis

Kadangi Lietuvoje telieka 7% visų pilną studijų programą studijuojančių užsieniečių, viešosios konsultacijos būdu bus siekiama išsiaiškinti priežastis, dėl kurių studentai nelieka šalyje po studijų bei iššūkius, su kuriais susiduria gyvendami Lietuvoje. Iki šiol nebuvo atlikti tyrimai, kas lemia užsienio studentų išvykimą iš Lietuvos po studijų. Viešosios konsultacijos tikslas – išgirsti pačių užsienio studentų nuomonę apie jų galimybes įsidarbinti Lietuvoje bei problemas, kurios užkerta tam kelią. Viešoji konsultacija bus vykdoma dviem etapais: kiekybine užsienio studentų apklausa elektroninėje erdvėje, o po jos, individualiais kokybiniais interviu su atrinktais studentais. Pirmuoju etapu bus siekiama išsiaiškinti tendencijas, ar atvykę studijuoti į Lietuvą, užsienio studentai mąsto apie galimybes čia įsidarbinti, kaip sėkmingai jie integruojasi į visuomenę ir kas tampa didžiausiais iššūkiais. Apklausą sudarys apie 20 klausimų, suskaidytų į tris segmentus: demografinius duomenis, studijų Lietuvoje etapą ir ateities planus. Sieksime išsiaiškinti, ar užsienio studentai ketina (ar jau bandė) įsidarbinti/atlikti praktiką Lietuvoje, ar yra pakankamai prieinamos informacijos apie įsidarbinimo galimybes bei kokie barjerai juos apriboja. Antrajame etape, išanalizavus kiekybinius duomenis, giliau aiškinsimės priežastis, dėl kurių studentai yra linkę/nelinkę įsidarbinti Lietuvoje, klausime nuomonės, kas galėtų juos paskatinti dirbti Lietuvoje ir palengvintų įsidarbinimą. Taip pat remsimės užsienio gerosios praktikos pavyzdžiais ir klausime studentus, ar jiems tokie pavyzdžiai atrodo patrauklūs ir reikalingi Lietuvoje. Gavus gilesnes įžvalgas, sudarysime konkrečių priemonių rinkinį, padėsiantį spręsti užsienio studentų įsidarbinimo galimybes Lietuvoje.

Suinteresuotos šalys:

1. Užsienio studentai
2. Universitetai
3. Investuok Lietuvoje
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija
5. Vidaus reikalų ministerija/Migracijos departamentas
6. Švietimo ir mokslo ministerija
7. Užimtumo tarnyba
8. Go Vilnius
9. Ūkio ministerija
10. Švietimo Mainų Paramos Fondas - ŠMPF
11. Tarptautinė migracijos organizacija Lietuvoje